

اثربخشی آموزش گروهی شیوه‌های حل مساله بر کاهش بحران هویت نوجوانان دختر (فرزندان جانبازان)

اعلاء نصیری^{۱*}، صدراله خسروی^۲، زهرا قادری^۳، طیبه وفائی^۴، مریم اسماعیلی^۵

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت و دبیر آموزش و پرورش شهرستان کازرون، ^۲ عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد، ^۳ عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، ^۴ کارشناسی ارشد مشاوره و مشاور آموزش و پرورش منطقه جره و بالاده ^۵ دانشجوی دکتری روانشناسی دانشگاه اصفهان، گروه روانشناسی
*نویسنده پاسخگو: کازرون، خیابان کمربندی خرمشهر، جنب منابع طبیعی، کوچه ۶۶
E-Mail: A-nasiri363@yahoo.com

چکیده

هدف: فشارهای ناشی از جنگ می‌تواند شکل‌گیری و رشد هویت فرزندان جانبازان به ویژه دختران نوجوان را به مخاطره اندازد، لذا هدف از این پژوهش تعیین اثربخشی آموزش گروهی شیوه‌های حل مساله بر کاهش بحران هویت نوجوانان دختر (فرزندان جانبازان) با توجه به ویژگی‌های دموگرافیکی (پایه تحصیلی و میزان درآمد خانواده) می‌باشد. مواد و روش‌ها: روش پژوهش از نوع آزمایشی است. ابتدا در مرحله پیش‌آزمون پرسشنامه هویت شخصی و مشخصات دموگرافیک بر روی ۱۰۰ دختر نوجوان فرزند جانباز اجرا شد. از بین افرادی که بالاترین نمره را در این آزمون کسب کرده بودند، به صورت تصادفی منظم ۱۵ نفر به عنوان گروه آزمایش و ۱۵ نفر به عنوان گروه کنترل انتخاب شدند. سپس برنامه آموزش گروهی شیوه‌های حل مساله برای گروه آزمایش به تعداد ۱۰ جلسه ۱.۵ ساعته اجرا شد. تعداد گروه آزمایش به ۱۱ نفر تقلیل یافت و در نهایت ۲۲ نفر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. پس از پایان جلسات آموزش، پرسشنامه هویت شخصی و مشخصات دموگرافیک در مرحله پس‌آزمون برای هر دو گروه آزمایش و کنترل اجرا شد و نتایج این دو مرحله با هم مقایسه شده و تجزیه و تحلیل شدند. یافته‌ها: برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از کواریانس استفاده شد. نتایج تحلیل نشان داد که بین گروه آزمایش و گروه کنترل در رابطه با تأثیر آموزش حل مساله بر بحران هویت تفاوت معنی‌دار وجود دارد ($p < 0.0001$). اما اثربخشی آموزش با توجه به تأثیر ویژگی‌های دموگرافیک معنادار نمی‌باشد. بحث و نتیجه‌گیری: براساس یافته‌های این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که آموزش گروهی شیوه‌های حل مساله بر کاهش بحران هویت نوجوانان دختر (فرزندان جانبازان) موثر بوده‌است و آموزش به یک میزان (بدون دخالت ویژگی‌های دموگرافیکی پایه تحصیلی و میزان درآمد) بر افراد تأثیر داشته‌است.

کلید واژه: حل مساله، بحران هویت، نوجوانان دختر، فرزندان جانبازان.

تاریخ دریافت: ۸۹/۳/۷

تاریخ پذیرش: ۸۹/۸/۲۱

مقدمه

کشور ما برای اولین بار درگیر جنگی شد که از نظر مدت زمان درگیری و خسارت‌های به‌جامانده در سال‌های اخیر بی‌نظیر بود و باعث شد که محققین و متخصصان مشکلات روحی و روانی، از نزدیک شاهد فشارهای روانی-عصبی ناشی از آن در میان بازماندگان و نزدیکان آنان خصوصاً همسر و فرزندان باشند (۱).

یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که در خانواده جانبازان کناره‌گیری عاطفی و هیجانی پدر و به همراه معلولیت وی با کاهش تعاملات و ارتباطات درون خانواده و تغییر الگوهای ارتباطی اعضا با یکدیگر رابطه دارد. این تغییرات نیز به نوبه خود سبب کاهش هوش هیجانی فرزندان جانباز به ویژه در مؤلفه بین فردی و نیز سلامت روانی آنان و افزایش مشکلات اضطرابی و پرخاشگری آنان می‌گردد (۲).

نتایج پژوهشی دیگر حاکی از آن است که میزان شدت آسیب‌دیدگی پدر، سطح تحصیلات والدین، جدایی والدین و سطح اقتصادی خانواده پیش‌بینی‌کننده معنادار میزان رضایت از زندگی و شادکامی در فرزندان جانبازان هستند (۳).

نوجوانی دوره بحران است. با فرارسیدن دوران بلوغ زندگی آرام و بی‌دغدغه دوران کودکی به پایان می‌رسد. ابتدا نوجوان تصویر ذهنی خاصی از بدن خویش پیدا می‌کند. این تصویر ذهنی از بدن به تدریج به تصویر ذهنی از وجود خود و تشکیل مفهوم خود^۱ می‌انجامد. مفهوم خود در اثر برخورد متقابل فرد با محیط و آگاهی از خویش ایجاد می‌شود و شامل افکار و تصورات فرد از خود می‌گردد. توسعه مفهوم خود به تدریج به تشکیل هویت شخصی می‌انجامد (۴).

خانواده نخستین پایگاه رشد و تربیت و شکل‌دهنده هویت فرد است. ارائه الگوهای مناسب رفتاری از سوی پدر و مادر روند هویت‌یابی نوجوان را تسریع می‌کند. اختلافات خانوادگی یا بیماری یکی از اعضای خانواده (مانند حضور جانباز) عواملی هستند که مختل‌کننده جریان هویت‌یابی نوجوان می‌گردند. عدم موفقیت نوجوان در کسب هویت به بحران هویت منجر می‌شود که این خود زمینه‌ساز انواع رفتارهای ضد اجتماعی و انحرافات در نوجوان است (۵).

نوجوانانی که دچار بحران هویت هستند در سه مورد یا بیشتر موارد زیر دچار شک و تردید هستند: ۱- اهداف بلندمدت ۲- انتخاب شغل ۳- الگوهای رفاقت ۴- نظام ارزش‌های اخلاقی ۵- رفتار و تمایل جنسی ۶- تشخیص مذهبی ۷- تعهد گروهی (۶).

اهمیت این موضوع در این نکته است که نوجوانان سازندگان فردای کشور و تربیت‌کنندگان نسل بعدی می‌باشند و هویت موفق امروز آن‌ها اثر قابل‌توجهی در موفقیت آتی آنان در نقش‌های شغلی، خانوادگی خواهد داشت (۷).

یکی از راه‌های برخورد با مسئله هویت این است که شخص نقش‌ها و شیوه‌های رفتاری گوناگون را بیاموزد. از جمله این شیوه‌های رفتاری شیوه‌های حل مسأله است. هر چه افراد از آموزش مناسب‌تری برخوردار باشند، همانندسازی‌های بهتری صورت می‌پذیرد و افراد دارای هویت مثبت‌تری خواهند شد (۸).

آموزش مهارت حل مسأله به نوجوانان یکی از نیازهای اساسی آنان است، زیرا نوجوانان در زندگی خود با مشکلات و مسائل مختلفی روبه‌رو می‌شوند، چنانچه توانایی حل مسأله و مشکلات را نداشته باشند ممکن است با انتخاب راه‌حل‌های ناپخته و بی‌فایده و مضر نه تنها مشکلات را بزرگتر و پیچیده‌تر سازند بلکه زندگی را نیز در معرض خطر قرار دهند (۹).

نزو^{۱۱} (۱۹۹۶) بیان می‌کند شیوه حل مسأله فرآیندی شناختی-رفتاری است که افراد طی آن استراتژی‌های موثری برای مقابله با موقعیت‌های مشکل‌زایی که در زندگی با آن مواجه می‌شوند را می‌شناسند یا کشف می‌کنند (۱۰).

افراد زمانی فرصت و توانایی پرداختن به مسایل جهان و ارائه راه‌حل‌های بدیع و نو را خواهند داشت که در درجه اول توانسته‌باشند از درون به یک انسجام و وحدت‌یافتگی (کسب هویت باثبات) رسیده باشند یا به عبارتی در درجه اول بایستی مسأله و مشکل خود را حل کرده‌باشند (۱۱).

مهارت حل مساله، هم از وقوع بحران جلوگیری می‌کند و هم کمک می‌کند از وضعیت بحرانی خارج شویم. یادگیری «مهارت حل مساله» می‌تواند به منظم تر و ماهرتر عمل کردن کمک‌کند (۱۲).

^{۱۱} Nezu^۱ Self concept

می‌کنند. نوجوانان سازش‌نا یافته تمایل دارند که برای مشکلات روزمره راه‌حل‌های اندکی در نظر بگیرند (تفکر جایگزین ندارند) و در درک دیدگاه دیگران در موقعیت‌های ویژه، مهارت کمتری دارند (۲۰).

همان‌گونه که مطرح‌گردید یکی از پیامدهای جنگ مجروحانی هستند که دچار صدمات جسمی، روانی و عاطفی شده‌اند که به نوبه خود می‌تواند مشکلات روانی و رفتاری متعددی برای فرد جانباز و اعضای خانواده وی به وجود آورد. یکی از این مشکلات آسیب‌پذیری فرزندان می‌باشد که در حال حاضر در مرحله نوجوانی هستند. بدون تردید زندگی این گروه از فرزندان در خانواده ای با محیط متشنج می‌تواند لطامت جبران‌ناپذیری را برای آنان پدیدآورد. نتایج پژوهش بیانگر آن است که بین نگرش مذهبی و رابطه پدر- فرزندی با سازگار اجتماعی فرزندان جانباز همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد (۲۱).

نتایج پژوهشی دیگر نشان‌داده که شکایات جسمانی، وسواس، اضطراب، حساسیت بین فردی، پرخاشگری، روان‌پریشی در فرزندان جانباز نسبت به فرزندان افراد معلول و عادی بیشتر است و از نظر هوش هیجانی و خرده مقیاس‌های احترام به خود، همدلی، روابط بین فردی، تحمل فشار روانی و شادکامی نیز فرزندان جانبازان در سطح پایین‌تری قرار دارند. همچنین از نظر کارکرد خانواده و سه خرده مقیاس ارتباط، پاسخ‌گویی عاطفی و نقش نیز خانواده جانباز در سطح پایین‌تری جای دارد (۲).

لذا با توجه به موقعیت ویژه فرزندان جانبازان، زمینه ابتلای آنان به بحران هویت بیشتر فراهم می‌گردد و در نتیجه، بحران هویت مانع از مقابله‌ی موثر با مشکلات می‌گردد و چنین افرادی در رویارویی با چالش‌ها کمتر از راه‌حل‌های متفاوت و مفید بهره می‌برند و تمایل خود را به پیشرفت از دست می‌دهند، لذا یکی از راه‌های کاهش بحران هویت، بهره‌گیری از مهارت‌های شناختی از جمله آموزش مهارت حل‌مساله است.

از این رو در این پژوهش سعی شده‌است که اثربخشی آموزش گروهی شیوه‌های حل‌مساله بر کاهش بحران هویت نوجوانان دختر (فرزندان جانبازان) مورد بررسی قرار گیرد.

مواد و روش‌ها

روش از نوع آزمایشی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون است. جامعه آماری شامل نوجوانان دختر (فرزندان

راه حل‌های ساده متأثر از تجربیات و دانسته‌های قبلی آدمی است. اما آن دسته از مسایل که به سادگی قابل حل نیستند، از جمله کسب هویت مثبت، موید آن است که یافتن راه‌حل در حوزه دانش و تجربه فرد نیست، لذا باید اطلاعات جدیدی فراهم‌آید تا مفهوم صحیح مشکل ارائه شود و به حل مشکل به صورت عمیق نگریسته شود و یا این که از اطلاعات پیشین در ترکیبی تازه و متناسب با موقعیت جدید بهره گرفته‌شود. چراکه حل موفقیت‌آمیز مسائل زندگی به آرامش بیشتر نوجوان منجر می‌شود در حالی که حل ناقص بهداشت روان وی را به‌طور جدی تهدید خواهد کرد (۱۳). اختلال‌ها و مشکلات عاطفی تا حدی با ناتوانی فرد در زمینه شکل‌دهی مهارت‌های مورد نیاز برای مقابله با آن چه که او یا دیگران به عنوان وظایف روزمره یا رفتارهای متناسب در نظر می‌گیرد، مرتبط هستند که آموزش این مهارت سبب تقویت و تسریع احساس شایستگی و خودکارآمدی می‌گردد (۱۴).

پژوهش نشان می‌دهد سطح بالای بحران هویت با فقر توانایی حل مساله و ضعف در کنترل شخصی همراه است (۱۵).

مطالعه‌ای نشان‌داد که آموزش مهارت حل مساله به عنوان یکی از مداخله‌های متمرکز بر مهارت‌های مقابله‌ای روشی است که بر کمک به نوجوانان برای ایجاد و بسط مهارت‌هایی تاکید می‌کند که تسهیل‌کننده سازگاری با موقعیت‌های استرس‌زا و دشوار زندگی است (۱۶).

برخی شواهد پژوهشی نشان می‌دهد که افراد موفق در حل‌مساله، راهبردهای بیشتری برای کنترل رفتار خودشان داشته‌اند و در به‌کارگیری این راهبردها و کنترل خود موثرتر عمل نموده‌اند (۱۷).

به طور کلی مطالعات بیان‌گر اثربخشی (PST)^۱ بر ارتقای سازگاری فردی، عزت‌نفس، مدیریت استرس، بحران هویت، انگیزش و اختلال افسردگی نوجوانان و بزرگسالان است (۱۸ و ۱۹).

براساس مطالعات، نوجوانان دارای بحران هویت در مهارت‌های حل مسائل بین فردی و در توانایی درک دیدگاه دیگران ضعف دارند. این قبیل نوجوانان کمتر از نوجوانان بهنجار می‌توانند به مفهوم‌سازی طرح‌های گام به گام بپردازند که جزئیات عمل را ترکیب می‌سازند و بررسی موانع بالقوه (تفکر به شیوه مقدمه- نتیجه) را میسر

^۱ . problem solving training

بوده‌اند و در گروه کنترل ۱۸.۲ دارای وضعیت اقتصادی خیلی پایین و ۵۴.۵ درصد دارای وضعیت اقتصادی پایین و ۲۷.۳ دارای وضعیت اقتصادی متوسط بوده‌اند.

تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون بحران هویت در هر دو گروه آزمایش و کنترل

گروه	پیش‌آزمون	پس‌آزمون	تعداد
	میانگین (انحراف معیار)	میانگین تعدیل شده (انحراف معیار)	
آزمایش	۱۳	۷.۴۵	۱۱
	۲.۲۸	۱.۹۶	
کنترل	۱۱.۲۷	۱۱.۵۴	۱۱
	۱.۵۹	۳.۲۹	

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون بحران هویت در گروه آزمایش به ترتیب ۱۳ و ۷.۴۵ بوده‌است و نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون بحران هویت در گروه کنترل به ترتیب ۱۱.۲۷ و ۱۱.۵۴ بوده‌است و انحراف معیار هرکدام به تفکیک گروه‌ها قابل مشاهده‌است.

به منظور بررسی تأثیر آموزش گروهی شیوه‌های حل مساله بر کاهش بحران هویت نوجوانان دختر (فرزندان جانبازان) لازم‌است پیش‌فرض آزمون لوین در مورد تساوی واریانس‌ها بررسی گردد.

جدول ۲- نتایج آزمون لوین در مورد پیش فرض تساوی واریانس‌های نمرات بحران هویت

شاخص	مقدار F	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معنی داری
پس‌آزمون بحران هویت	۳.۳۰۹	۱	۲۰	۰.۰۸۴

نتایج تحلیل آزمون لوین در جدول ۲ در رابطه با پیش‌فرض تساوی واریانس‌ها بیانگر آن است که فرض صفر در مورد بحران هویت رد نمی‌شود و سطح معنی‌داری برابر با ۰.۰۸۴ می‌باشد.

آزمون آماری F با مقدار ۱۹.۴۵ بیانگر آن است که بین دو گروه از نظر میزان بحران هویت تفاوت معنی‌دار وجود دارد ($p < 0.0001$) و آموزش گروهی شیوه‌های حل مساله بر کاهش بحران هویت نوجوانان دختر (فرزندان جانبازان)

جانبازان) شهرستان کازرون می‌باشد که در سال تحصیلی ۸۸-۸۹ در مدارس این شهرستان مشغول به تحصیل بوده‌اند. ابزارهای گردآوری اطلاعات عبارتند از:

۱- ویژگی‌های دموگرافیکی دانش‌آموزان (پایه تحصیلی و میزان درآمد).

۲- آزمون هویت شخصی که شامل معیارهای تشخیص بحران هویت است و بر مبنای چهارمین ویراست راهنمای آماری- تشخیصی انجمن روانپزشکی آمریکا (DSM IV)^۱ تدوین گردیده‌است.

ابتدا به معاونت فرهنگی بنیاد شهید و امور ایثارگران شهرستان کازرون مراجعه و با استفاده از لیست اسامی دختران نوجوان، پرسشنامه هویت شخصی بر روی ۱۰۰ نفر اجرا شد و پس از بررسی نمرات، با شیوه نمونه‌گیری تصادفی منظم تعداد ۳۰ نفر که بالاترین نمره را در آزمون هویت شخصی کسب کرده‌بودند، انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل (۱۵ نفر در گروه آزمایش و ۱۵ نفر در گروه کنترل) قرار گرفتند. گروه آزمایش به تعداد ۱۰ جلسه ۱.۵ ساعته در هفته (به مدت دو ماه و نیم) تحت آموزش گروهی حل مساله قرار گرفتند. لیکن در اجرای پژوهش تعداد اعضای گروه آزمایش به ۱۱ نفر تقلیل یافت و در نهایت تعداد ۲۲ نفر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

آموزش شامل پنج گام زیر بود:

۱- جهت‌گیری کلی نسبت به مساله

۲- تعریف مساله

۳- تهیه فهرستی از راه‌حل‌های مختلف

۴- تصمیم‌گیری در مورد مناسب‌ترین راه‌حل

۵- امتحان کردن راه‌حل انتخابی

یافته‌ها

تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌ها

افراد مورد مطالعه در گروه آزمایش ۵۴.۵ درصد در اول دبیرستان و ۱۸.۲ در دوم دبیرستان و ۲۷.۳ در سوم دبیرستان مشغول به تحصیل بوده‌اند و در گروه کنترل ۳۶.۴ درصد اول دبیرستان و ۳۶.۴ دوم دبیرستان و ۲۷.۲ درصد دارای تحصیلات سوم دبیرستان بوده‌اند.

۲۷.۳ افراد مورد مطالعه در گروه آزمایش دارای وضعیت اقتصادی خیلی پایین و ۴۵.۵ درصد از نظر اقتصادی در وضعیت پایین و ۲۷.۲ درصد در وضعیت اقتصادی متوسط

^۱ Diagnostic and statistical manual of mental disorders

تأثیر دارد. اندازه اثر آموزش ۰.۵۰ بوده است (یا به عبارت دیگر ۵۰ درصد از تفاوت‌ها ناشی از اشتراک گروهی است) و توان آماری ۰.۹۸ نشان می‌دهد که حجم نمونه برای ناسازگاری، عزت نفس و اضطراب و سردرگمی هویت دختران نوجوان شده است (۲۲). مطالعه زارب^I (۱۹۹۰) حل مساله را یکی از موثرترین

جدول ۳- نتایج تحلیل کوواریانس نمرات بحران هویت در هر دو گروه آزمایش و کنترل

منابع تغییر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	میزان معناداری	ضریب اتا	توان آماری
پیش آزمون	۳۰.۸۲	۱	۳۰.۸۲	۵.۲	۰.۳	۰.۲۰	۰.۵۶
گروه	۱۱۹.۴۴	۱	۱۱۹.۴۴	۱۹.۴۵	۰.۰۰۰	۰.۵۰	۰.۹۸
تعامل گروه و تحصیلات	۲.۵۳	۲	۲.۵۳	۰.۱۹	۰.۱۵	-	-
تعامل گروه و وضعیت اقتصادی	۱۵.۶۲	۱	۱۵.۶۲	۲.۴۰	۰.۱۵	-	-
خطا	۱۱۶.۶۲	۱۹	-	-	-	-	-
کل	۲۲۲۵	۲۲	-	-	-	-	-

مداخله‌های درمانی می‌داند که طیف وسیعی از مسائل درون فردی و برون فردی را در برمی‌گیرد و منعکس‌کننده رویکردی پیشگیرانه از سر درگمی هویت در نوجوانان می‌باشد (۲۳).

براساس مطالعات گستن و ویسبرگ^{II} (۱۹۸۸) علت بسیاری از شکست‌های تحصیلی، پرخاشگری، آشفتگی‌های شدید رفتاری و عاطفی نوجوانان مقابله ناموفق با مسائل روزمره می‌باشد (۲۴).

طبق پژوهش دی‌زاریلا و نزو^{III} (۱۹۹۰) ناتوانی در حل مساله علت بسیاری از مشکلات نوجوانان در برقراری تعامل مثبت و موثر با دیگران و انزوای اجتماعی آن‌ها می‌باشد (۲۵).

احمدی‌زاده (۱۳۸۰) در تحقیق خود به این نتیجه رسید که آموزش مهارت حل مساله با افزایش شایستگی‌های اجتماعی و ارتقاء سطح روابط بین فردی نوجوانان ارتباط دارد و بر افزایش مفهوم خود محیطی نوجوانان موثر می‌باشد (۲۶).

نتایج تحقیقات هپنر^{IV} و همکاران (۲۰۰۶) نشان داده که یکی از شاخص‌های مهم سلامت روانی توانایی حل مساله و تصمیم‌گیری است. پژوهش آن‌ها نشان داد که خود ارزیابی، خودکارآمدی، خود پیروی و تشخیص به موقع موقعیت‌های مساله‌دار از جمله معیارهایی هستند که با واسطه آن‌ها می‌توان سطح روان درستی افراد را برآورد کرد (۲۷).

بررسی این تأثیر کافی بوده است. هیچ کدام از متغیرهای جمعیت‌شناختی به سطح معنی‌دار نرسید یا به عبارتی دیگر آموزش به یک میزان بر افراد مورد مطالعه تأثیر داشته است.

جدول ۴: میانگین تعدیل‌شده نمرات پس‌آزمون بحران هویت در دو گروه آزمایش و کنترل

گروه	میانگین
آزمایش	۷.۰۱۲
کنترل	۱۱.۹۸

جدول شماره ۴ میانگین تعدیل‌شده نمرات بحران هویت در دو گروه را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود تفاوت معنی‌داری از نظر میزان بحران هویت در دو گروه مشاهده شده است، یعنی میانگین گروه کنترل به‌طور معنی‌داری بیشتر از گروه آزمایش بوده است.

بحث

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که آموزش گروهی مهارت حل مساله بر کاهش بحران هویت نوجوانان دختر (فرزندان جانبازان) موثر بوده است ($p < ۰.۰۰۰۱$) و آموزش بدون اثر مشخصات دموگرافیکی (پایه تحصیلی و میزان درآمد) به یک میزان بر افراد تأثیر داشته است. تاکنون پژوهشی با این عنوان صورت نگرفته است، اما نتیجه این تحقیق می‌تواند با یافته‌های زیر مرتبط باشد.

مردانی (۱۳۸۵) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافت که آموزش مهارت حل مساله سبب بهبود روابط بین فردی،

^I Zarb

^{II} Gesten & Weissberg

^{III} D'zarilla & Nezu

^{IV} Heppner

حل مساله ضعيف‌تری برخوردارند و از مواجه‌شدن با مسائل و مشکلات بیشتر از دانش‌آموزان شمال تهران اجتناب می‌کنند) که با نتیجه این پژوهش مغایرت دارد (۳۱). یافته‌های این تحقیق با پژوهش میرموسوی (۱۳۸۶) که آموزش حل‌مساله بر افزایش میزان سازگاری در بعد اجتماعی موثر نبوده‌است، هماهنگ نمی‌باشد (۳۲).

نتیجه‌گیری

با توجه به این‌که نوجوانان باید به دنبال یک هویت منسجم برای خود باشند، با شرایط استرس‌زای مختلفی از مسائل روزمره تا اتفاقات بزرگ زندگی روبه‌رو هستند. این شرایط هنگامی که یکی از افراد نزدیک خانواده بیمار باشد سخت‌تر می‌شود. یکی از علل مهم بحران هویت نوجوانان عدم‌آگاهی آن‌ها در مورد اهمیت مساله و شیوه‌های موثر حل‌مساله است. با توجه به یافته‌های این پژوهش آموزش گروهی شیوه‌های حل‌مساله می‌تواند یک روش کاربردی برای دست‌یافتن به هویت موفق و بهبودبخشیدن به هویت شکست باشد.

تشکر و قدردانی

از همکاری و مساعدت معاونت فرهنگی بنیاد شهید و امور ایثارگران شهرستان کازرون، معاونت پژوهش دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت و جناب آقای عباس خوش‌نویس در مراحل اجرای پژوهش سپاسگزاریم.

مطالعات اسپيواک و شور^I (۱۹۸۲) نشان‌داد آموزش مهارت‌های شناختی از جمله حل‌مساله در کاهش پرخاشگری، ترس از دیگران و توسعه روابط بین‌فردی موثر است (۲۰).

دی‌زاریلا و گلدفريد^{II} (۱۹۹۱) نشان‌دادند که آموزش مهارت حل‌مساله به درمان‌جو کمک می‌کند تا به کشف آن دسته از راهبردهای سازش‌یابنده‌ای که در یک موقعیت مفروض موثر و کارآمد هستند، دست‌یابد و بتواند برای رسیدن به راه‌حل یک مشکل یا مساله‌ای معین توالی منطقی خاصی را دنبال کند (۲۸).

محمدي (۱۳۸۳) در پژوهشی تحت عنوان رابطه سبک‌های حل‌مساله با سلامت عمومی نشان‌داد که مقابله مبتنی بر حل‌مساله با خود ارزیابی پایین، ضعف در حرمت نفس، بازداری در توانش شخصی، اضطراب و افسردگی ارتباط منفی معنی‌داری دارند (۲۹).

تحقیق پورشه‌سواری (۱۳۷۸) نشان‌داد که بین تحصیلات والدین، ردیف تولد، میزان درآمد خانواده و مهارت‌های حل مساله رابطه معنی‌داری وجود ندارد (۳۰).

بذل (۱۳۸۳) در پژوهشی به این نتیجه دست‌یافت که بهبود مهارت حل‌مساله، میزان سازگاری را افزایش خواهد داد.

همچنین بین سطح اقتصادی دانش‌آموزان و مهارت‌های حل‌مساله تفاوت معناداری وجود دارد (دانش‌آموزان جنوب تهران که از اقتصاد پایین‌تری برخوردارند از توانایی‌های

منابع

1. Amiri M. The compares the wives psychological characteristics with spinal cord injury (war – handicapped) with normal ones .M.A thesis in Psychology. Alzahra University. 2002. P 1
2. Mohsenyan M B. The Comparison of Emotional Intelligence, Mental Health, and Family Function of High School Children with Veteran, Handicapped, and Normal Parents. M.A thesis in Psychology. Shahid Beheshti University. 2008.
3. Nateghiyan S, Molazade J. The life satisfaction and happiness of devotee's children in shiraz university. Http: / /www.Navideshahed .com /fa / index. php?Page=definition&UID=253483.2010

4. Ahmadi A. Psychology for teenagers and youth. Thirteenth edition. Esfahan. Mashal Press. 2007, P 37-40.
5. Sohrabi N, Alborzi Sh. Study of relationship between identity dimension and self -esteem in normal and criminal female and male teenagers of Shiraz. Journal of newes of counseling. 2007; 7:451-462.
6. Parhizgar A. The study of relation quality of parents-child in students who have identity crisis and not in kazeroon, M.A thesis in counseling. Tarbiat Moalem University. 2002. P 36.
7. Hartly brooker A. Making motivation in children. Tehran. Roshd Press. 2005: 23-25.

^I Spivak & shure

^{II} Golfried

8. ShafiAbadi A, Shams S. The study of effectiveness of group therapy of problem solving training on some diagnostic features of teenagers who try to suicide. *Journal of News and researches of counseling*. 2008; 2: 21-39.
9. Alexopoulos M. problem solvinng therapy for depressed patients with executive dysfunction. *Journal of psychology*. 2007 ;10:782-788
10. Khodadadi M. The study of relationships between problem solving skills and amount of adaptation of first grade students of highschool in Bashagerd. M.A thesis in counseling. Marvdasht Azad University. 2009. P 14.
11. Tafler M. Future shock. Tehran. Siomorgh Press. 2005.
12. Biniyaz S. The skills of crisis exiting. Tehran. Rahnama Press .2005.
13. KHanifer H , Pourhoseyni M . Life skills. Qom. Hajar Press. 2009 .P 116,177.
14. Zarb J . Assessment of cognitive-behavior therapy in teenager's .Tehran. Roshd Press. 2007.
15. Blankstein K R , Flett G L , Batten T .Text anxiety and Problem solving self affraisal of college students . *Journal of social Behavior and personality*. 1989; 4:531-540.
16. Dobson S K. Cognitive behavioral therapies. New York. Guilford press. 1988.
17. Heppner D, Peterson G. The development and implication of a personal-problem-solving-inventory. *Journal of counseling psychology*. 1982; 22: 66-86.
18. Stephenson, Donald J. Achievement motivation as a factor Related to the Diagnostic problem solving Effectiveness of student of automotive technology. University Michigan. 1995.
19. Tellado G. An evaluation cases the implementation and Evaluation of a problem solving training program for adolescents. Indian university of pensylvania USA. 2003.
20. Spivak G, shure M. The problem solving approach to adjustment. San Francisco. Jossey-Bass.1982.
21. Khodayarifard M. The realation between religious attitude and father – child relationship with social adaptation among the wounded war children's and non-wounded war children's. [http://psyedu.ut.ac.ir/acstaff/khodayarifard/articale/negareshe %20 mazhabi %20ba %20 rabete %20 pedar %20o %20 farzandi . pdf](http://psyedu.ut.ac.ir/acstaff/khodayarifard/articale/negareshe%20mazhabi%20ba%20rabete%20pedar%20o%20farzandi.pdf) .2010
22. Mardani SH. Studying communicative skills method and problem solving method's effect on increasing self confidence of three guide school girls of Marvdasht. M.A thesis in counseling. Marvdasht Azad University .2006.
23. Zarb J. Perseptions and response styles referred adolescent girl with family problems. *Journal of youth and adolescence*. 1990; 19: 227-228.
24. Gesten E L , Weissberg R D , Amih D L , smith J K .To social problem-solving training , Skill-based approach to prevention and treatment in psychoeducational interventions in the school . New yourk . prgamon press .1988.
25. D'zarilla T J , Nezu A M. Development and preliminary evaluation of the social problem-solving inventory. *Psychological assessment*. 1990; 2: 156-163
26. Ahmadizadeh M J. Effectivveness of problem solving skills on some of the personality characteristics in adolescence under the support of Behzisty. M.A thesis. Taba Tabae University. 1994.
27. Heppner D, Witty T E, Dixon W A. Problem solving appraisal and human adjustment a review of research using the problem solving inventory. *Journal of counseling psychology*. 2006; 32: 390-391.
28. D'zarilla T J, Golfried M R. Problem solving behavior modification. *Journal of abnormal psychology*. 1981; 78:107-126.
29. Mohammadi N. Problem solving method and General health. *Journal of psychology*. 2004; 32:P.323-336.
30. Poor Shabsavari F. Group counseling utility with problem solving approach in decreasing stress in humanistic and basic science girl students in academic. M.A. thesis. Alzahra University .1999.
31. Bazl M. Studying the relationship between problem solving skill and the rate of adjustment in south and north high school students of Tehran. M.A thesis Alzahra University. 2004.
32. Mir Mousavi A. The study of the impact of teaching problem-solving skill on the Achivement motivation and personal adjustment promotior in high school student in first educational district one of Tehran during the educational year 85-86. *Journal of counseling*. 2007; 28: 133-146.